

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Хомин Ірини Євгенівни
«Принципи міжпартійних взаємодій у суспільствах, що
трансформуються: теоретико-методологічний аспект»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за
спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки**

Дисертаційна робота І. Є. Хомин присвячена вирішенню актуальної для вітчизняної політичної науки проблеми – комплексного політологічного дослідження принципів міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються.

З огляду на це автор дисертації намагається дати науково виважену відповідь на питання, які особливі принципи є притаманними міжпартійним взаємодіям у цих суспільствах, що і складає головну концепцію дослідження.

Основна увага сконцентована на трансформаційних процесах у країнах пострадянського простору, науковий аналіз яких займає помітне місце у сучасній політичній науці. Розгляд варіантів взаємодій політичних партій, динаміки демократичних перетворень у цьому напрямку збагачує політичну науку, оновлює розуміння змісту та вектору спрямованості демократичних процесів у сучасному світі.

Автором вірно визначені об'єкт, предмет дослідження, мета та наукові завдання. Вважаю, що вони є логічними, чіткими, та такими, що відповідають темі дослідження та паспорту спеціальності 23.00.01 – теорія та історія політичної науки, за якою робота подана до захисту.

Поставлена мета роботи обумовила й постановку наукових завдань та вибір методологічної основи для проведення дослідження принципів міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються.

Структурно робота побудована логічно та у відповідності до зазначеної мети та головної концепції дослідження.

Заслугове на увагу теоретико- методологічний розділ, присвячений розгляду політичних партій та взаємодій між ними у процесі демократизації суспільства, та систематизації доробку зарубіжних і вітчизняних авторів. Дисертантка вдало проаналізувала та систематизувала зібраний матеріал за тематичним критерієм у контексті зазначеної мети роботи.

Автор справедливо стверджує, що дослідження міжпартійних взаємодій та їх інституційних аспектів у суспільствах, що трансформуються, в українській політичній науці не є пріоритетним. У дисертації проаналізовані ці аспекти у контексті інтерпретації процесів партогенезу в Україні та інших посткомуністичних суспільствах, становлення та функціонування багатопартійності, інституціоналізації партій та партійної системи, вивчення ідеологічних, персоналістських і комунікативних вимірів політичного процесу в Україні.

Осмилення методологічних підходів до визначення принципів міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються, а також дослідження інституційного аспекту міжпартійних взаємодій здійснено авторкою у другому розділі дисертації. Такий дослідницький підхід дав змогу дисертантці обґрунтовано стверджувати, що процеси демократичних трансформацій характеризуються появою багатьох партій як вияву політичного плюралізму та суб'єктів політичної змагальності, а також процесами формування партійної системи, що зумовлює трансформацію принципів ухвалення рішень і трансформацію політичної системи загалом. Одночасно автор виявила суперечності інституціоналізації форм міжпартійних взаємодій, які, на її думку, зумовлені невідповідністю формальних інститутів демократичним практикам та реалій взаємодії політичних партій у період, що досліджується. Важливими аспектами будь-яких трансформацій є проблеми досягнення згоди та її інституціоналізація у формі норм та правил політичної боротьби.

Погоджуючись з міркуваннями авторки, все ж хочу зазначити, що між появою нових політичних партій та демократизацією (партійної системи –

зокрема і політичної – взагалі) немає прямо пропорційної залежності, і навряд чи можна стверджувати, що поява таких об'єднань підтверджує подальшу демократизацію суспільства.

Позитивне враження від проведеного наукового дослідження складає аналіз і систематизація основних форм і видів міжпартійних взаємодій та їх особливостей у суспільствах, що трансформуються. Зокрема, на думку автора, у зазначених суспільствах партійна конкуренція набуває специфічних ознак, головна з яких – відсутність встановлених правил політичної боротьби, якими б керувалися політичні партії у процесах конкуренції. Варто погодитись з твердженням здобувача, що такі чинники міжпартійних взаємодій як персоніфікація партій, відсутність ідеології та деякі інші і визначають форми кооперації між партіями. Співробітництво здійснюється в межах корпоративних інтересів політичних еліт, поза ідеологічною спрямованістю.

Викликає певний науковий інтерес і ствердження та обґрунтування позицій, що вирішальне значення для міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються, мають норми, результатом яких є не лише певна модель партійної системи, а й принципи формування та функціонування органів влади, формування механізмів артикуляції інтересів суспільства та одночасно його консолідації.

На основі вибраної методології автор визначає наступні принципи міжпартійних взаємодій: принцип одночасної взаємозалежності політичних партій та автономності їх дій; принцип домінування в міжпартійних взаємодіях – домінування конкуренції в процесах міжпартійних взаємодій, домінування неформальних інституцій у взаємодіях між політичними партіями, домінування ситуативності в міжпартійних взаємодіях, домінування прагматизму над ідеологією і ціннісними орієнтаціями, домінування корпоративних інтересів у міжпартійних взаємодіях); принцип вимушеної співпраці в міжпартійних взаємодіях; принцип персоніфікації.

Отже, проведене І. Є. Хомин дослідження принципів міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються, дозволило автору сформулювати висновки, які мають певну новизну і практичну значущість. Зокрема автор визначила, що недостатня інституціоналізованість міжпартійних взаємодій у таких суспільствах зумовлена відсутністю усталених чинників та мотивацій до співпраці: історичних традицій багатопартійності, несформованістю ціннісної та нормативної системи суспільства й сучасних ідеологій, які відображали б реальну політичну та соціальну структуру українського суспільства, його регіональну диференціацію. Згідно з висновками дисертантки, партії зможуть забезпечити демократичні умови свого розвитку та взаємодії за умови узгодженості загальних правових принципів політичної поведінки та обов'язкового їх дотримання всіма конкуруючими сторонами.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли достатню апробацію в прилюдних виступах на науково-практичних конференціях та в наукових статтях автора. Відзначаючи достатньо високий рівень методологічної та теоретичної розробки теми дисертаційного дослідження, вважаю доцільним висловити наступні зауваження щодо цієї роботи:

1. По-перше, вимагають уважнішого використання терміни і категорії, які дисертантка застосовує у своєму дослідженні. Зокрема, в тексті роботи не визначено, що достеменно має на увазі автор, вживаючи загальнофілософське поняття «форма» та політологічне – «форми міжпартійних взаємодій». В роботі бракує чіткого методологічного обґрунтування використання цих понять.

2. Автор визначила та обґрунтувала два основні типи міжпартійних взаємодій – змагальний (конкуренція) та кооперативний (співпраця), які загалом є характерними для відносин між партіями. Але особливості їх прояву у суспільствах, що трансформуються, не знайшли відображення в аналізі відповідних цим типам моделей політичної змагальності і плюралізму, що і створює середовище політичної конкуренції та одночасно і співпраці для всіх

суб'єктів політики. Цей аспект є дуже актуальним як для політичної теорії, так і практики.

3. Серед чинників, що детермінували принципи міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються, варто було б окремо визначити й соціокультурні, а саме – національні особливості, культурні норми, ідентичність, які значною мірою обумовлюють соціально-психологічний контекст взаємодій між партіями – міру згоди, толерантності, солідарності у суспільстві.

4. Автор роботи не відокремлює поняття «суспільства, що трансформуються», «перехідні суспільства» і «транзитні суспільства». Використання цих базових понять як синонімічних вносить деяку плутанину в обґрунтуванні певних положень і висновків дослідження.

5. Не вважаю доцільним застосування змішаного плану до роботи. Я маю на увазі те, що перший розділ дисертації не має підрозділів на відміну від трьох наступних. Це, на мій погляд, не зовсім логічно і вірно.

Однак, наведені вище зауваження не мають принципового значення і не впливають на в цілому позитивну оцінку представленого до прилюдного захисту дисертаційного дослідження.

Отже, дисертаційне дослідження Хомин Ірини Євгенівни «Принципи міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються: теоретико-методологічний аспект» є завершеним науковим дослідженням, здійсненим на актуальну в науковому відношенні тему. Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих дисертантом, не викликають сумніву. Розбіжностей між текстом дисертації та положень автореферату немає.

Дисертаційне дослідження та автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог.

Подана до захисту дисертаційна робота Хомин Ірини Євгенівни «Принципи міжпартійних взаємодій у суспільствах, що трансформуються: теоретико-методологічний аспект» відповідає сучасним вимогам щодо

підготовки та оформлення такого роду наукових робіт, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент –

доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Prof
С. М. Наумкіна

